

МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розкриттю пріоритетів та інструментів регулювання фінансового ринку. Проаналізовано особливості державного регулювання ринку фінансових послуг та діяльність саморегульвних організацій.

Ключові слова: фінансова система, фінансовий ринок, фінансові інструменти, регулятори, державні регулятори, саморегульвні організації.

Постановка проблеми. З переходом до ринкової економіки у фінансовій системі України активно еволюціонує фінансовий ринок як сполучний елемент фінансової системи, її забезпечуюча сфера. Поява і розвиток фінансового ринку пов'язані зі зростанням потреб, залученням фінансових коштів з метою розширення виробничої та інших видів діяльності суб'єктів економіки. Сучасний стан та еволюція фінансового ринку країни відображає поступову інтеграцію України до світової фінансової системи. Глобалізаційні процеси, розвиток та становлення фінансового ринку спричинюють потребу у вивченні та аналізі сучасних тенденцій регулювання ринку фінансових послуг.

Аналіз досліджень даної проблеми. Аналіз регуляторів фінансового ринку з акцентуванням на причинно-наслідкових зв'язках проводили: Шелудько В.М., Стоян В.І., Кульпінський С.В., Унінець-Ходаківська В.П., Іваницька О.М. Міщенко С.В., І.О. Школьник та ін.

Мета статті полягає у дослідженні системи регулювання й нагляду на фінансовому ринку України, адже поєднання зусиль та співпраці органів державного регулювання фінансових ринків та саморегульвних організацій сприятиме відновленню довіри до фінансових установ та забезпечуватиме захист прав споживачів фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий ринок України потребує постійного регулювання, що пояснюється певними чинниками, зокрема: значна кількість учасників ринку з різними (часом полярними) інтересами; відсутність системи захисту прав та інтересів інвесторів ринку фінансових послуг; реалізація державних інтересів щодо пріоритетів розвитку фінансового ринку.

У світовій практиці, регулювання ринку фінансових послуг здійснюється, як правило, у дворівневому полі. Вищий рівень регулювання - це відповідний державний орган, наділений

певними повноваженнями. Нижчий рівень - це саморегульвні організації, створені професійними учасниками фінансового ринку.

Станом на сьогодні, серед науковців популяризуються чотири базові моделі нагляду та регулювання за суб'єктами фінансового ринку [1, с. 31].

1) модель секторного регулятора, згідно з якою фінансовий ринок регулюється за секторами (фондовий ринок - ДКЦПФР, банківська система - НБУ);

2) модель єдиного регулятора, при якій нагляд та курування фінансовим ринком здійснюється єдиним фінансовим органом на який покладено всі основні функції та важелі управління та впливу (дана модель використовується у Великобританії - управління фінансовими послугами (FSA), Німеччині - Федеральне відомство фінансового нагляду (BAFin), Японії - агенція з фінансового нагляду);

3) модель перехресного регулювання, основний зміст якої полягає у покладання наглядових функцій за діяльністю суб'єкта фінансового ринку на інший орган (зокрема дана модель використовується у Голландії, де Центральний банк регулює діяльність пенсійних фондів та страхових компаній, а Управління фінансовими ринками контролює та аналізує банківський сектор економіки);

4) модель регулювання за функціями фінансового ринку, за якою для кожної функції фінансового ринку створено відповідний регулятивний орган.

Досліджуючи моделі регулювання та нагляду за діяльністю фінансового ринку, необхідно зважати на певні умови, які повинна враховувати ефективна регулююча структура, зокрема - це:

- 1) чітко окреслена мета та функції регулятора;
- 2) незалежність і підзвітність регулятора;
- 3) достатність ресурсної бази для ефективного виконання регулюючих функцій;

4) відповідне (гармонійне) законодавче середовище і достатність повноважень для застосування санкцій;

5) можливість кількісної та якісної оцінки ефективності регулювання [2, с.240 - 243].

Зростання і вдосконалення фінансового ринку зумовлюють потребу в постійному оновленні механізмів регулювання й нагляду шляхом розвитку принципів саморегулювання та підвищення ефективності взаємодії саморегулювних організацій і державних органів регулювання.

Згідно із Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", саморегулювна організація - неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними державними органами, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг [3]. Саморегулювними організаціями у світовій практиці визнають підприємницькі асоціації, добровільні об'єднання, які встановлюють для своїх членів формальні правила у веденні бізнесу. Саморегулювні організації об'єднують професійних учасників фінансового ринку й ринку цінних паперів за видами діяльності та компанії з управління активами. Метою функціонування таких регуляторів є створення ефективної системи координації та контролю за діяльністю професійних учасників фінансового ринку. Особливістю саморегулювних організацій є їх поінформованість та належність до фінансового ринку.

Станом на сьогодні, офіційний статус саморегулювних організацій мають лише п'ять організацій, що засвідчує лише процес становлення та розвитку інституту саморегулювання в Україні.

Урядові організації практично усіх країн здійснюють регулятивний вплив на діяльність фінансових ринків. На наш погляд, це пояснюється наступним: по-перше, держава виступає гарантом поінформованості учасників фінансового ринку та правдивістю й своєчасністю інформації такого типу; по-друге, уряди регулюють стабільність функціонування фінансової системи; по-третє, шляхом регулювання фінансових ринків, уряди здійснюють власну економічну політику.

Останніми роками, під впливом глобальної фінансової кризи 2007 - 2009 років, значна роль у сфері регулювання фінансових ринків покладається на органи державного управління. За результатами моніторингу наслідків глобальної фінансової кризи, на прикладі Китаю

продемонстровано, що держави із жорстким регулюванням фінансових ринків та їх відносною закритістю набагато швидше подолали негативні кризові явища.

Для України, доцільним вважаємо окреслити основні риси стратегії державного управління фінансовим ринком.

1. Метою діяльності державних фінансових органів є стабілізація функціонування фінансового ринку з врахуванням позитивів та недоліків державного управління у сфері фінансів.

2. Функції та керунки органів державного регулювання повинні розмежовуватись, проте можливим є створення єдиного органу, на який покладається відповідальність за реалізацію урядових програм щодо регулювання діяльності фінансових ринків.

3. Українським урядовим організаціям необхідно співпрацювати із іноземними фінансовими інституціями.

4. Фінансові організації повинні здійснювати постійний моніторинг тенденцій на фінансових ринках Європи та світу.

Державне регулювання фінансових ринків повинне базуватись на новій доктрині використання стратегічних підходів та технологій проектного та ризик-менеджменту, моніторингу, пруденційному нагляді та контролі всього фінансового ринку як єдиного цілого [4, с. 42].

Аналізуючи стан державного регулювання фінансових ринків, висловлюємо думку, щодо тенденцій до централізації органів державного регулювання та надання їх функцій єдиному органу на основі Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку й Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

Відповідно до Указу Президента України, функції державного регулятора покладено на Національну комісію, основним завданням якої є здійснення державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Основними завданнями Нацкомфінпослуг є: формування та забезпечення реалізації політики державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг; розроблення і реалізація стратегії розвитку ринків фінансових послуг та вирішення системних питань їх функціонування; забезпечення розроблення та координації єдиної державної політики щодо функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування; здійснення в межах своїх повноважень державного регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і дотриманням законодавства у відповідній сфері; захист прав споживачів фінансових послуг шляхом застосування у межах своїх повноважень заходів впливу з метою запобігання і припинення порушень законодавства на ринку фінансових послуг;

узагальнення практики застосування законодавства України з питань фінансових послуг і ринків та розроблення пропозицій щодо їх вдосконалення; розроблення і затвердження обов'язкових до виконання нормативно-правових актів з питань, що належать до її компетенції; координація діяльності з іншими державними органами; запровадження міжнародно визнаних правил розвитку ринків фінансових послуг [6].

На думку дослідників даної тематики [5, с. 45], доцільним видається надати регулятивні функції як державному регулятору, так і саморегулювним організаціям. Зокрема, завдання державного регулятора полягає у нагляді та координації діяльності саморегулювних організацій, а саморегулювна організація звітує перед органами державного регулювання фінансових ринків. Активно діюча система саморегулювання створює додаткові механізми для розвитку суб'єктів ринку шляхом введення єдиних правил і стандартів діяльності, а також комплексного вирішення проблемних питань із урахуванням точки зору учасників ринку. Тому державні органи влади, можуть приймати саморегулювні організації як додатковий чинник розвитку та самокоригування ринку фінансових послуг.

Висновки. Поєднання принципів саморегулювання та державного регулятора сприятиме формуванню ефективної структури фінансового ринку й розкриває нові можливості пошуку оптимального регулятора. З метою

інтеграції України у світовий фінансовий простір необхідно сформуванню уніфіковану нормативну базу за видами професійної діяльності, створити державні регулятори та відокремлені саморегулювні організації, сприяти становленню конкурентоспроможних учасників фінансового ринку.

Список літератури

1. Кульпінський С.В. Регулювання фінансових ринків: пріоритети та інструменти. Монографія. - К.:LAT & K, 2010. - 272 с.
2. Унінець-Ходаківська В.П. Роль державного регулювання на ринку фінансових послуг // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - №6(96). - С. 238-247.
3. Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків цінних паперів, із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 6 лютого 2003 року N 485-IV.
4. Іваницька О.М. Державне регулювання фінансових ринків в Україні в посткризовий період // Фінанси України. - 2011. - №2. - С. 35 - 42.
5. Міщенко С.В. Проблеми вдосконалення системи саморегулювання на фінансовому ринку // Фінанси України. - 2009. - №9. - С. 43 - 52.
6. Положення Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Затверджене Указом Президента України, від 23.11.2011. - № 1070/2011.

Анотація

И.А. Канцир

МОДЕЛИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Статья посвящена раскрытию приоритетов и инструментария регулирования финансового рынка. Проанализировано особенности государственного регулирования рынка финансовых услуг и деятельность саморегулирующих организаций.

Ключевые слова: финансовая система, финансовый рынок, финансовые инструменты, регуляторы, государственные регуляторы, саморегулирующие организации.

Summary

Iryna Kanchyr

MODELS OF REGULATION OF THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

The article is devoted to uncovering the priorities and tools of financial market's regulation. The advantages of government control and the self-regulation's activities was been analyzed.

Key words: financial system, financial market, financial tools, regulators, state-regulation, self-regulation's activities.